

MILKO CUPARA: »Ekonomski činilac u vojnom rukovođenju«

Nedavno je u izdanju Vojnoizdavačkog i novinskog centra iz Beograda izašla knjiga dr Milka Cupare, pod naslovom »Ekonomski činilac u vojnom rukovođenju«.

Ovom knjigom autor zaokružuje svoj višegodišnji istraživački rad u oblasti za koju su vezani njegovi zapaženi brojni radovi, objavljeni u vojnim i drugim časopisima ili prezentirani na naučnim skupovima i okruglim stolovima – organizovanim u poslednjih nekoliko godina u našoj zemlji.

Knjiga se ne bavi samo teorijskim aspektima razmatranja ekonomskog činioca u vojnom rukovođenju. Vrednost rada je utoliko veća što, u uslovima sve ograničenijih sredstava za finansiranje JNA i oružanih snaga u celini, pokreće neke praktične probleme i nudi određen pristup njihovom rešavanju. Pri tome, autor ukazuje da je u vrednovanju ekonomskog činioca nužno uvažavati zahteve koji proizlaze iz opšteg kriterijuma društvene racionalnosti. Drugi razlog isticanja značaja ekonomskog činioca, na koji se u knjizi takođe ukazuje, jeste da vojna delatnost ne sadrži »prirodne mehanizme« koji primoravaju subjekte raspolaganja i trošenja novčanih sredstava na određeno ekonomsko ponašanje u postizanju definisanih ciljeva. Naravno, autor je svestan različitih ograničenja u primeni opšteg kriterijuma društvene racionalnosti, s obzirom na značaj odbrambeno-zaštitne delatnosti u sistemu ukupnih potreba društvene zajednice i društvenu prirodu te delatnosti. Stoga, rešenje nudi u doslednijem uvažavanju i valjanijem vrednovanju ekonomskog činioca i to ne samo u izvršnim već, pre svega, u upravljačkim aktivnostima, a posebno u odlučivanju, ostvarujući maksimalne rezultate uz minimalna ulaganja. Autor naglašava da mesto i uloga ekonomskog činioca u izvođenju vojnih aktivnosti nisu sporni, pa zato o tome ne raspravlja, ali je često sporno njegovo vredno-

vanje i uvažavanje u konkretnom ambijentu, odnosno u donošenju i realizovanju konkretnih vojnih odluka.

Knjigu dr Milka Cupare, sa preko 250 stranica i bogato izloženom bibliografskom građom, čine četiri glave. Ukratko ćemo ukazati na njihov osnovni sadržaj.

U prvoj glavi, pod naslovom – *Razmatranje savremenog pristupa sistemu vojnog rukovođenja*, autor najpre ukazuje na specifičnosti vojne organizacije kao složenog sistema, a nakon toga ističe posledičnu specifičnost upravljanja i rukovođenja tom organizacijom, odnosno komandnog odnosa kao dominirajućeg. Vojno rukovođenje je višedimenzionalna delatnost koju ispunjavaju poslovi pripremanja i vođenja oružane borbe. Veze i odnosi između različitih nivoa na kojima se organizuju ove aktivnosti, te prenos i korišćenje informacija podređeni su postizanju superprovodnosti, kao najvećem stepenu efikasnosti funkcionisanja sistema vojnog rukovođenja. Takvo njegovo funkcionisanje pretpostavlja organizovanje adekvatnog informacionog sistema, kao podsistema vojnog rukovođenja.

Sadržaj drugog poglavlja, pod naslovom – *Osnovne karakteristike vojnog odlučivanja*, čine sledeće grupe problema: odlučivanje kao podsistem vojnog rukovođenja, čovek u vojnom odlučivanju i bitne pretpostavke vojne odluke.

Autor precizno i veoma detaljno iznosi suštinu sistema odlučivanja kao najvažnijeg podsistema sistema upravljanja svakom, pa i vojnom organizacijom. U ovom delu knjige obrađena su bitna pitanja sistema odlučivanja: nivoi i sloboda odlučivanja (naročito u uslovima delimične ili čak potpune neizvesnosti), mesto pojedinca u vojnom odlučivanju, potreba najracionalnijeg uključivanja ljudskih i materijalnih faktora u datom prostoru i vremenu, imajući u vidu raspoložive informacije relevantne za odlučivanje, itd.

Za razliku od odlučivanja u ostalim sistemima, vojno odlučivanje je tesno povezano sa odlučivanjem u ekonomskoj, političkoj i u drugim sferama. Bitno je istaći i da kvalitet vojne odluke zavisi od brojnih činilaca, među kojima je najuticajniji stepen poznavanja protivnika, što ovu vrstu odlučivanja čini izuzetno teškom, a posledice pogrešno donetih odluka mogu biti mnogo neprijatnije nego što je to slučaj sa ostalim društvenim sistemima.

Ključni indikator kvaliteta donete odluke čini odnos uložениh činilaca i ostvarenog rezultata. Nije slučajno što je »Cost-Benefit« analiza potekla upravo u vojsci i tamo se

razvila da bi se, kasnije, prenela i u ostale delatnosti društva u kojima se ne mogu uvažavati isključivo ekonomski kriterijumi odlučivanja. Time se nagoveštava problem odnosa ulaganje – rezultati, koje autor veoma iscrpno elaborira u nastavku rada.

U trećoj glavi, pod naslovom *Definisanje sredstava u utvrđivanju mogućih varijanti odluke* obrađena su sledeća pitanja: smisao odluke, utvrđivanje kvantitativnog i kvalitativnog odnosa između uložениh činilaca i definisanja sredstava.

Zapravo, to su sva ona pitanja koja se čine najbitnijim u domenu ukupnog sistema upravljanja. U vezi s tim, autor utvrđuje osnovne i parcijalne kriterijume neophodne za izbor optimalnog rešenja, zahteve njihovog izbora i rangiranja, uspostavlja zone dopustivih rešenja u ispunjenju zahteva kriterijuma, dok u sklopu procene situacije razmatra odnos troškova i rezultata u realizaciji nekog postavljenog cilja. Odluka je rezultat složenog procesa u kojem se prepliću različiti kvaliteti kao bitni činioci koje donosilac odluke kombinuje, kako bi našao najpovoljniju varijantu. Njihova kombinacija, kako autor ističe, zasniva se na zakonitostima oružane borbe koje je vojna nauka i teorija ratne veštine utvrdila i na njihovoj konkretnoj raspoloživosti. Varijante odluka definišu se brojem mogućih kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih odnosa uložениh činilaca.

U četvrtom poglavlju knjige *Izbor optimalne varijante odluke sa aspekta ekonomskog činioca*, obrađena su sledeća osnovna pitanja: principi odlučivanja, upoređivanje varijanti, sloboda ograničenja u izboru i korigovanju definisanih sredstava u donetoj odluci.

U vojnoj delatnosti donosilac odluke može izabrati bilo koju od ponuđenih varijanti, inače među sobom različitih, kako po očekivanim rezultatima, tako i po obimu i kvalitetu sredstava koje one angažuju. Treba izabrati onu varijantu čijom se realizacijom obezbeđuje postizanje definisanog cilja uz minimalna ulaganja sredstava. U izboru optimalne varijante donosilac odluke mora se pridržavati i drugih principa. U tom smislu, dr Cupara ističe osam principa: 1) princip ekonomske efikasnosti izabrane varijante odluke; 2) princip podređenosti ispunjenja kriterijuma ekonomske efikasnosti ispunjenju kriterijuma borbene efikasnosti; 3) princip optimalnog kvantitativnog i kvalitativ-

nog odnosa sredstava i ostalih uložениh činilaca u izabranoj varijanti odluke; 4) princip relativizacije zavisnosti između uložениh sredstava i ostalih uložениh činilaca; 5) princip ravnoteže između obima zadataka koji proizlaze iz definisanog cilja i obima raspoložивih sredstava; 6) princip usklađenosti ekonomskih zahteva koji proizlaze iz izabrane varijante odluke sa ekonomskim stanjem užeg i šireg okruženja, i 8) princip selektivnosti raspoložивih informacija.

Na kraju sledi zaključak formulisan kroz 16 pažljivo odabranih i konciznih tačaka.

Autor je uspeo da izuzetno složen problem, čija je suština i način razrešavanja nedovoljno poznat široj čitalačkoj publici, na prikladan i jednostavan način izloži. Gotovo da po prvi put u našoj literaturi imamo pred sobom knjigu u kojoj se, u celini, osvetljava ekonomski pristup vojnom rukovođenju. Iskoristivši teorijska dostignuća ekonomije kao nauke, ali i drugih nauka, posebno vojnih, autor uspešno prezentira postupke u procesu upravljanja, kao usmeravajućem procesu, koji dovode u saglasan odnos izvođenje vojnih aktivnosti sa ekonomskim stanjem svog užeg i šireg okruženja, što ima ne samo praktično primenjeni, već i teorijski značaj.

Naravno, ne moramo se u svemu složiti sa autorom, kako onda kada definiše određene probleme, tako i onda kada nam prezentira svoje stavove o praktičnim aspektima vojnog odlučivanja. Možda se autoru može prigovoriti da je više prostora posvetio razmatranju vojnog rukovođenja nego samog ekonomskog činioca. Međutim, ima opravdanja i za ovakav pristup, jer vojno rukovođenje mora biti iscrpno objašnjeno kao okvir u kojem se sagledava ekonomski činilac. Sigurno je da su dobijeni rezultati višegodišnjeg sistematskog i upornog rada, koje je dr Milko Cupara izložio u knjizi, sasvim prihvatljivi. Sve to nije bilo lako postići, pre svega zbog velike osetljivosti razmatrane problematike.

S obzirom na značaj koji ima, autor ističe da ova tema zaslužuje kompleksnije timsko istraživanje. On skromno najavljuje ovu svoju knjigu kao »pokušaj da se po mogućstvu, bar donekle, razjasni značenje ekonomskog činioca u vojnoj delatnosti i da se podstakne na nova produbljenja razmišljanja«. Možemo reći da je to vredno delo koje, u današnjim uslovima (što posebno treba istaći), afirmiše zna-

čaj naučnog razmatranja ekonomskog činioca u vojnom rukovođenju i, istovremeno, podstiče nova istraživanja. Skretanjem pažnje i na taj aspekt vojnih aktivnosti, naša vojna misao se obogaćuje ekonomskim segmentom, nezaobilaznim u razmatranju savremenih vojnih pojava.

Zbog svega toga, knjigu toplo preporučujemo širem krugu čitalaca u oružanim snagama i van njih, a prvenstveno pitomcima vojnih akademija i slušaocima komandno-štabnih škola.

Potpukovnik
dr NIKOLA PETROVIĆ

S U M M A R Y

Milko Cupara: »ECONOMIC FACTOR IN MILITARY MANAGEMENT«

The book »Ekonomski činilac u vojnom rukovođenju« (Economic Factor in Military Management), written by D Sc Milko Cupara, 250 pages, is divided to four chapters, in which the following subjects are elaborated: (1) *discussion on the modern approach to the military management system*; (2) *basic characteristics of military decision-making*; (3) *definition of resources in establishing of possible variants of the decision*; and (4) *selecting the optimum variant of the decision from the aspect of the economic factor*.

The author of the book succeeded in presenting, in a suitable and simple manner, the economic approach to military management, which is in itself an exceptionally complex problem, to a wide reading public. Making use of theoretical accomplishments of economic science, also of other sciences, the military science in particular, the author successfully presents procedures in the management process, as the process of directing, which bring the execution of military activities to be concordant with the economic situation in their narrow and wider context, which has not only been practically applied but also has theoretical significance. The work could be said to reaffirm in present conditions the significance of scientific scrutinizing of the economic factor in military management and at the same time induces further research in this field.

R É S U M É

Milko Cupara: »LE FACTEUR ECONOMIQUE DANS LA DIRECTION MILITAIRE«

Le livre de Dr Milko Cupara »Le facteur économique dans la direction militaire«, contenant environ 250 pages, est réparti à quatre chapitres, à savoir: (1) *Considérations sur l'approche moderne du système de direction militaire*; (2) *Caractéristiques fondamentales de la prise de décisions militaire*; (3) *Identification des moyens servant à déterminer les variantes possibles de la décision*; (4) *Choix de la variante optimale de la décision sous l'aspect du facteur économique*.

L'approche économique de la direction militaire en tant que problème de grande complexité est présentée aux lecteurs d'une manière appropriée et simple. Sachant exploiter les réalisations en théorie de la science économique, mais aussi bien d'autres sciences, avant tout militaires, l'auteur présente avec succès les procédés du processus de direction qui est un processus d'orientation servant à assurer l'harmonie entre l'exercice des activités militaires et la situation économique de l'environnement restreint et plus large, ce qui est d'un intérêt non seulement pratique mais aussi bien théorique. On peut dire que ce livre signifie une affirmation de l'importance de l'étude scientifique du facteur économique de la direction militaire à l'heure actuelle et que, par la même occasion, il suscite de nouvelles recherches dans ce domaine.

РЕЗЮМЕ

Милко Цупара: «ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ФАКТОР В ВОЕННОМ УПРАВЛЕНИИ»

Книга «Экономический фактор в военном управлении» автора д-р Милко Цупара, объема около 250 страниц, разделяется в четыре главы, в которых обрабатываются следующие вопросы: (1) *Рассмотрение современного подхода к системе военного управления*; (2) *Основные характеристики военного принятия решений*; (3) *Определение средств при утверждении возможных вариантов решения* и (4) *Выбор оптимального варианта решения с точки зрения экономических факторов*. Автору удалось экономический подход к военному управлению, как исключительно сложную проблему, соответствующим и простым способом изложить самому широкому кругу читателей. Пользуясь теоретическими достижениями экономической науки, но и других наук, в частности военных, автор успешно представляет процесс управления, как направляющий процесс, приводящий в согласованное взаимоотношение проведение военных активностей и экономическое состояние ближнего и дальнего окружения, что имеет не только практическое, но и теоретическое значение. Можно сказать, что настоящий труд в нынешних условиях утверждает значение научного рассмотрения экономического фактора в военном управлении и, одновременно, поощряет на новые исследования в этой области.